

Handläggare
Johanna Lood
Telefon: 08-508 25 206

Till
Socialnämnden
2017-10-17

Riktlinjer för budget- och skuldrådgivningen

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner förslaget till revidering av riktlinjerna för budget- och skuldrådgivning.
2. Ärendet överlämnas för vidare beslut till kommunfullmäktige.

Gillis Hammar
Förvaltningschef

Veronica Wolgast Karlberg
Avdelningschef

Sammanfattning

Gällande riktlinjer för budget- och skuldrådgivningen beslutades av kommunfullmäktige 2012-09-24. Socialnämnden fick i uppdrag i budget för 2017 att genomföra en revidering av befintliga riktlinjer. Revideringen har inneburit att i möjligaste mån ta bort skrivningar som redan förekommer i andra dokument, så som Socialstyrelsens handböcker och Konsumentverkets stöddokument, och istället göra hänvisningar till berörda dokument.

Sedan december 2016 finns nationellt framtagna rekommendationer för kommunernas budget- och skuldrådgivning. I revideringen av riktlinjerna har relevanta delar av rekommendationerna medtagits. I mars 2017 antogs en översyn av stadens budget- och skuldrådgivning av socialnämnden. Även här har relevanta synpunkter och beslutspunkter inkluderats i revideringen. Tjänsteutlåtandet innehåller en kortfattad redogörelse av förändringarna.

Bakgrund

Stadens budget- och skuldrådgivning är organiserad på stadsdelsförvaltningarna samt på socialförvaltningen. 2016 hade Stockholms stad 30 443 personer som var skuldsatta, vilket motsvarar 3,3 % av stadens invånare. Med skuldsatta menas här fysiska personer med en aktuell skuld hos Kronofogden. Sedan november 2016 har lagstiftningen för verksamhetsområdet förändrats. Budget- och skuldrådgivningen regleras sedan dess i 5 kap. 12 § socialtjänstlagen, tidigare reglerades detta genom skuldsaneringslagen. Nedan följer socialtjänstlagens nya lydelse:

12 § Kommunen ska lämna budget- och skuldrådgivning till skuldsatta personer. Denna skyldighet gäller även under ett skuldsaneringsförfarande och till dess att en beviljad skuldsanering eller F-skuldsanering¹ är helt avslutad.

Konsumentverket ska stödja och ge vägledning för den budget- och skuldrådgivning som kommunerna ska svara för. Lag (2016:686).

Konsumentverket har färdigställt nationella rekommendationer för kommunernas budget- och skuldrådgivning. Vidare har staden genomfört en översyn av verksamhetsområdet, som antogs av socialnämnden mars 2017. Översynen synliggjorde ett behov av att likställigheten inom verksamhetsområdet behöver öka.

Med anledning av ovanstående finns behov att revidera tidigare riktlinjer.

Ärendets beredning

Ärendet har utarbetats inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor och samråd har skett med juridiska avdelningen vid stadsledningskontoret samt med en referensgrupp bestående av budget- och skuldrådgivare. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet 11 oktober 2017. Rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 12 oktober.

Jämställdhetsanalys

Antalet skuldsatta i Stockholm stad med registrerade skulder hos Kronofogdemyndigheten uppgick till 30 334 personer år 2016, av dessa var 10 210 kvinnor och 20 614 män.² Av de som sökte kontakt med budget- och skuldrådgivningen i staden var 42 procent kvinnor och 58 procent män.³

¹ Från och med den 1 november 2016 gäller en ny lag (2016:676) som ger företagare möjlighet att ansöka om skuldsanering.

² Konsumentverket, registrerade med skuld hos KOV

³ Boss statistik

Det vanligaste sättet för kommuninvånare att komma i kontakt med rådgivningen är genom socialtjänsten eller på eget initiativ och främsta anledningen till kontakt är att de rådsökande har skulder hos Kronofogdemyndigheten. Skuldsättningens omfattning varierar men vanligast är att rådsökandes skulder är 100 - 299 tkr, detta gäller både män och kvinnor.

För rådsökande i staden är de vanligast förekommande skuldtyperna konsumtionsskulder, kommunikation (tele/internet), sjukvård och elräkningar. Det finns ingen skillnad mellan kvinnor och män för vanligast förekommande skuldtyp, dock står män för övervägande del av skuldtypen skadestånd som uppstått genom brott.

I de reviderade riktlinjerna föreslås att manuell könsuppdelad statistik ska föras över antal besök i öppen mottagning. Genom införande bör slutsatser kunna dras om huruvida män eller kvinnor i större utsträckning söker kontakt med budget- och skuldrådgivningen.

Våld i nära relationer har lags till som ett avsnitt i riktlinjerna, då det inte är ovanligt att personer som lever eller har levt i en relation med våld, även kan vara utsatt för ekonomisk kontroll. Vid ekonomisk kontroll kan den våldsutsatta ha mist kontrollen över sin ekonomi och våldsutövaren kan ha försatt den andra parten i ekonomisk skuld. Det är därför viktigt för budget- och skuldrådgivningen att ha rutiner för hur arbetet ska utföras.

Ärendet

Rutiner för registrering i Boss

För att undvika att skrivningar förekommer i flera dokument har läshänvisningar inkluderats i riktlinjerna. Ett sådant exempel är läshänvisningar till *Hanteringsanvisningar budget- och skuld*, som är ett dokument med rutiner för registrering i ärendehanteringssystemet Boss.

Tillgänglighet

Avsnittet om tillgänglighet har förtydligats med anledning av Konsumentverkets rekommendationer om en tillgänglig och synlig verksamhet, som inom kort tid kan erbjuda kontakt och ett personligt besök. Konsumentverket rekommenderar att ett personligt besök ska kunna erbjudas inom fyra veckor efter första kontakt med skuldrådgivaren. Det är även av vikt att verksamheten är tillgänglig under årets samtliga kalendermånader.

Förvaltningarna bör ha rutiner för hur tillgängligheten upprätthålls.

Handläggning och dokumentation

Med anledning av förändringen i socialtjänstlagen blir handläggnings- och dokumentationsregler för socialtjänsten på ett tydligare sätt reglerat för budget- och skuldrådgivningen. Både 15 § förvaltningslagen samt 11 kap. 5 och 6 §§ socialtjänstlagen innebär att handläggning och genomförande i enskilda ärenden ska dokumenteras. Det innebär även att Inspektionen för vård och omsorg är tillsynsmyndighet för verksamhetsområdet, tidigare hade Socialstyrelsen uppdraget.

Våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck

Ett avsnitt om arbetet med våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck har tillkommit, vilket beskriver budget- och skuldrådgivningens ansvar för att upptäcka våld i nära relation. Förvaltningarna bör ha rutiner för arbetssättet.

Budget- och skuldrådgivningens innehåll och uppdrag

I revideringen av riktlinjerna har målet varit att tydligare definiera verksamhetsområdets innehåll och uppdrag. I tidigare riktlinjer beskrevs budget- och skuldrådgivningens innehåll och uppdrag utifrån förarbeten för socialtjänstlagen och skuldsaneringslagen och sammanfattades till fyra områden. De områdena var;

- hushållsekonomisk rådgivning,
- råd och stöd vid frivilliga uppgörelser,
- råd och anvisningar vid skuldsanering och
- förebyggande arbete.

I de reviderade riktlinjerna har verksamhetsområdets innehåll reviderats, med stöd av Konsumentverkets rekommendationer.

Sedan hösten 2016 finns nationella rekommendationer för budget- och skuldrådgivningen. De anger vad kommunernas budget- och skuldrådgivning bör innehålla och vilket uppdrag som kommunerna har. Kommunerna rekommenderas att rådgivningsverksamheten innehåller följande;

- budgetrådgivning,
- skuldrådgivning,
- stöd inför och under ett skuldsaneringsförfarande,
- samverkan samt
- utåtriktade insatser

Budgetrådgivning

I tidigare riktlinjer benämndes detta som *hushållsekonomisk rådgivning* och innefattar samma arbetsuppgifter som budgetrådgivningen. Enligt Konsumentverkets rekommendationer

bör arbetsuppgiften benämnas som budgetrådgivning. I de reviderade riktlinjerna har målet varit att tydligare belysa att budgetrådgivningen behöver ha fokus på att den rådsökandes ekonomi går ihop såväl i dagsläget som i framtiden samt att rådgivningsprocessen ska anpassas utifrån den enskildes behov och förutsättningar.

Skuldrådgivning

Skuldrådgivning ersätter det tidigare arbetsområdet *råd och stöd vid frivilliga uppgörelser*.

Stöd inför och under ett skuldsaneringsförfarande

Genom rekommendationerna har det blivit tydligare att Konsumentverket avser att budget- och skuldrådgivningen är en naturlig och aktiv part under ett skuldsaneringsförfarande. Skuldrådgivarens uppgift är att stödja personen inför och under skuldsaneringsförfarandet för att medverka till att i så stor utsträckning som möjligt bidra till att skuldsaneringen får den rehabiliterande effekt som den är avsedd att ha. Detta kan innebära att skuldrådgivaren har en längre kontakt med den rådsökande än tidigare.

Samverkan

Samverkan är inget nytt för budget- och skuldrådgivningen och ses som en naturlig del i arbetet med rådsökande. Genom rekommendationerna har det dock förtydligats att samverkan är en förutsättning för ett framgångsrikt förändringsarbete och en del av uppdraget. I de reviderade riktlinjerna är det även tydligare att skuldrådgivaren har ett ansvar för att informera den rådsökande om hur kontakt upprättas med andra verksamheter inom eller utom den egna organisationen, i de fall där det kan finnas behov av annat stöd än kring den ekonomiska situationen. Det ställer krav på att skuldrådgivaren har kännedom om vilket stöd kommunen och andra parter kan erhålla.

Utåtriktade insatser

Utåtriktade insatser har tillkommit till uppdraget med anledning av rekommendationerna. Uppdraget bygger på att skuldsatta personer tidigt kan få stöd i sin situation och att överskuldsättningen minskar. En anledning till att utåtriktade insatser har tillkommit är att Konsumentverket genom rapporten *Med väntan växer skulden. En fördjupad studie av den kommunala budget- och skuldrådgivningen*⁴ konstaterade att en liten del av samhällets invånare har kännedom

⁴ *Med väntan växer skulden. En fördjupad studie av den kommunala budget- och skuldrådgivningen*. Rapport 2015:8 utgiven av Konsumentverket.

om att budget- och skuldrådgivning finns att tillgå. Med uppdraget följer att kommunerna bör sprida kunskap och kännedom om verksamheten till sina invånare. Dessutom ligger det i uppdraget att verksamheten även är känd inom den egna organisationen. Utåtriktade insatser är medskrivna i de reviderade riktlinjerna.

Vidare står i rekommendationerna att de kommuner som har möjlighet att aktivt förebygga framtida problem med skulder med fördel kan göra det. Därmed skiljer Konsumentverket utåtriktade insatser från förebyggande arbete. Under 2017 kommer socialförvaltningen att lämna ett förslag till socialnämnden om hur staden kan arbeta med förebyggande arbete såväl som med utåtriktade insatser inom verksamhetsområdet. I avvaktan på förslaget beskrivs inte det förebyggande arbetet mer.

Prioriterade målgrupper

Orsakerna till överskuldsättning är många och ofta är det inte en isolerad orsak som leder till överskuldsättning, utan en mängd samverkande faktorer. Även oförutsägbara livsförändringar som arbetslöshet, sjukdom eller skilsmässa kan vara anledningar till att en person hamnar i skuldsättning.⁵ Stockholms stads uppdrag tillsammans med Konsumentverket, Kronofogdemyndigheten och andra samhällsaktörer är att tillsammans bidra till att motverka problem med skulder. Stadens invånare ska kunna erhålla budget- och skuldrådgivning och få stöd i sin ekonomiska situation genom tillgängliga former.⁶ Nedan beskrivs några grupper som särskilt kan vara utsatta med anledning av sin ekonomiska situation och ses som prioriterade att få budget- och skuldrådgivning.

Barnfamiljer

Budget- och skuldrådgivningens roll blir att uppmärksamma om det finns barn runt en skuldsatt person och hur dessa kan komma att påverkas av att leva i en familj som är skuldsatt. Barnfamiljer ska inte behöva vänta på att få budget- och skuldrådgivning i mer än en vecka.

Personer med osäkra boendeförhållanden eller personer som är hemlösa

Budget- och skuldrådgivarens roll blir att erbjuda budget- och skuldrådgivning i ett tidigt skede och att ha samverkan med funktioner som arbetar med vråkningsförebyggande uppgifter. Det är viktigt att personer och familjer med osäkra boendeförhållanden

⁵ SOU 2013:78 Överskuldssättning i creditsamhället?

⁶ *Strategi för att motverka överskuldssättning*. Proposition 2015/16:1 utgiven av Regeringskansliet.

har kontroll över sin ekonomiska situation och att de skyndsamt erbjuds de nödvändiga kontakterna som behövs för att om möjligt avhjälpa en kommande avhysning.

Personer med psykisk ohälsa

Enligt utredningen Överskuldsättning i kreditsamhället⁷ har internationella studier visat att psykisk ohälsa är vanligt förekommande bland skuldsatta personer. Detta är något som även bekräftas av den svenska organisationen Nationell samverkan för psykisk hälsa (NSPH). Exempelvis ser organisationen att flera av deras medlemmar i vissa perioder har svårigheter att planera och hantera sin ekonomi, vilket ibland kan leda till överskuldssättning. Med anledning av ovanstående är personer med psykisk ohälsa en grupp som särskilt kan behöva uppmärksammas.

Äldre personer

Stockholms stads invånarantal växer, så även gruppen med äldre invånare över 65 år.⁸ Att gå i pension kan för många vara en kännbar omställning för en persons ekonomiska situation. Om pensionären dessutom är skuldsatt, kan hen hamna i en ekonomisk ohållbar situation som kan komma att vara bestående livet ut. Därför kan äldre personer vara en sårbar grupp som kan behöva uppmärksammas i arbetet med budget- och skuldrådgivning.

Bilagor

1. Riktlinjer - Budget- och skuldrådgivning

⁷ SOU 2013:78

⁸ Statistik om Stockholm för år 2016 <http://statistik.stockholm.se/detaljerad-statistik>